

Πηγές Μουσικής Αναφοράς

Ιστορικές και Ερευνητικές / Κριτικές
Εκδόσεις, Ευρετήρια Μουσικών
Χειρογράφων και Πρώτων Εκδόσεων

Σε συνέχεια του > τεύχους νο. 2, ο παρών οδηγός παρουσιάζει δύο σημαντικά είδη πηγών μουσικής αναφοράς, τα οποία χρησιμοποιούνται στη μουσικολογική έρευνα και αποτελούν κεντρικό κομμάτι της συλλογής μουσικών βιβλιοθηκών και αρχείων: (α) ιστορικές και ερευνητικές / κριτικές εκδόσεις και (β) ευρετήρια μουσικών χειρογράφων και πρώτων εκδόσεων. Όπως και στην προηγούμενη έκδοση, οι πηγές αυτές παρατίθενται με τον ορισμό τους, ενδεικτικά παραδείγματα και εν μέρει τον αντίστοιχο ταξινομικό αριθμό της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου (LC Call Number).

Οι βιβλιογραφικές αναφορές αποδίδονται σε μορφή MLA (7th ed).¹

Ιστορικές και Ερευνητικές / Κριτικές Εκδόσεις

Οι ιστορικές εκδόσεις παρουσιάζουν μουσικό ρεπερτόριο του παρελθόντος. Πολλές από αυτές ανήκουν στην κατηγορία των ερευνητικών / κριτικών εκδόσεων, οι οποίες βασίζονται στη συγκριτική και κριτική παράθεση πρωτογενών πηγών (περιλαμβάνοντας συχνά αποσπάσματα από *facsimiles*)² και έχουν ως σκοπό την παρουσίαση της συνθετικής εξέλιξης μουσικών έργων μέσα από τη σύγκριση χειρογράφων και πρώτων εκδόσεων. Παραθέτοντας σχόλια και μουσικές αναλύσεις, οι κριτικές εκδόσεις αναδεικνύουν ζητήματα που αφορούν στην αυθεντικότητα της συνθετικής γραφής.³

Οι ιστορικές εκδόσεις χωρίζονται σε τρεις βασικές κατηγορίες:

I. Άπαντα συνθετών (Collected works / Gesamtausgaben)

Οι εκδόσεις αυτές περιέχουν το σύνολο της παραγωγής ενός μουσικού δημιουργού και παρουσιάζουν τη συνθετική και εκδοτική εξέλιξη των έργων του. Πολλές από αυτές διαθέτουν και επιμέρους τόμους με κριτικές αναλύσεις, γνωστούς και ως *critical reports* ή *commentaries* (*kritische Berichte*).

Ενδεικτικά παραδείγματα:

Bach, Johann S. *Neue Ausgabe Sämtlicher Werke : Revidierte Edition*. Kassel: Bärenreiter, 2010.

Debussy, Claude. *Oeuvres Complètes*. Paris: Durand-Costallat, 1985.

Mozart, Wolfgang Amadeus. *Neue Ausgabe Sämtlicher Werke*. Kassel: Bärenreiter, 1955.

Sibelius, Jean. *Complete Works = Sämtliche Werke*. Wiesbaden: Breitkopf & Härtel, 1998.

[LC ταξινομικός αριθμός: M 3]

II. Μνημεία / Τεκμήρια (Monuments / Monumental editions / Denkmäler)

Τα μνημεία είναι πολύτομες (συνήθως) σειρές, οι οποίες συγκεντρώνουν ρεπερτόριο προερχόμενο από μία κοινή πηγή ή σχετικές μεταξύ τους πηγές ως προς τη γεωγραφική περιοχή, τον φορέα / ίδρυμα, τη χρονική περίοδο ή το μουσικό είδος.

Ενδεικτικά παραδείγματα:

Liliencron, Rochus, et al. *Denkmäler Deutscher Tonkunst*. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1892.

Monumenta Musicae Byzantinae. Transcripta. Copenhagen: Levin & Munksgaard, 1936.

Monuments of Neo-Hellenic Music = Μνημεία Νεοελληνικής Μουσικής. [Corfu]: Ionian University, 2006.

Musica Britannica 1951-2001. London: Stainer & Bell, 2001.

¹ Σε πολύτομα έργα, η χρονολογία έκδοσης στο τέλος της παραπομπής αφορά την έκδοση του πρώτου τόμου.

² Το facsimile (πληθ. facsimiles) είναι η πανομοιότυπη (συνήθως φωτογραφική) αναπαραγωγή ενός πρωτότυπου χειρογράφου ή μίας έντυπης έκδοσης.

³ Υπό το πρίσμα αυτό, οι ιστορικές και κριτικές εκδόσεις διαφέρουν από τις εκδόσεις μουσικής εκτέλεσης (*performance editions*), οι οποίες βασίζονται κατεξοχήν σε μεταγενέστερες εκδόσεις και μπορεί να περιέχουν αλλαγές ή προσθήκες (π.χ. στον δακτυλισμό, τη φρασεολογία, κτλ.), με στόχο τη διευκόλυνση του μουσικού εκτελεστή. Οι εκδόσεις μουσικής εκτέλεσης δεν αποσκοπούν στην έρευνα.

Schrade, Leo, and Frank L. Harrison. *Polyphonic Music of the Fourteenth Century*. Monaco: Éditions de l'Oiseu-Lyre, 1974.

[LC ταξινομικός αριθμός: M 2]⁴

III. Ανθολογίες (Anthologies / Anthologien)

Η ανθολογία είναι μία επιλογή έργων από διαφορετικές πηγές, τα οποία όμως έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό, π.χ. είδος σύνθεσης, εποχή, κτλ..

Ενδεικτικά παραδείγματα:

Briscoe, James R., and Thomas J Mathiesen. *New Historical Anthology of Music by Women*. Bloomington: Indiana University Press, 2004.

Frühaufl, Tina, et al. *German-jewish Organ Music : an Anthology of Works From the 1820s to the 1960s*. Middleton, Wisconsin: A-R Editions, Inc., 2013.

Greenberg, Noah, and Paul Maynard. *An Anthology of Early Renaissance Music*. 1st. ed. New York: Norton, 1975.

[LC ταξινομικός αριθμός: M 2]⁵

Ευρετήρια Μουσικών Χειρογράφων και Πρώτων Εκδόσεων

I. RISM: Series A and B

Το RISM (Répertoire International des Sources Musicales / International Inventory of Musical Sources / Διεθνές Ευρετήριο Μουσικών Πηγών) είναι μία από τις σημαντικότερες πηγές για την εύρεση μουσικών χειρογράφων (*music manuscripts*) και πρώτων μουσικών εκδόσεων (*first and early editions*). Ως βιβλιογραφικό έργο ξεκίνησε το 1952 μέσα από τη συνεργασία της Διεθνούς Μουσικολογικής Εταιρείας (IMS) με τη Διεθνή Ένωση Μουσικών Βιβλιοθηκών, Αρχείων και Κέντρων Τεκμηρίωσης (IAML) με στόχο την καταγραφή μουσικών χειρογράφων, πρώτων εκδόσεων, λιμπρέτι και μουσικοθεωρητικών συγγραμμάτων (με έμφαση στη Δυτική μουσική).

Η ευρετηρίαση των τεκμηρίων του RISM ακολουθεί την παρακάτω δομή:

RISM A: Ευρετηρίαση έργων ανά συνθέτη

RISM A/I: Einzeldrucke vor 1800 (Εκδόσεις πριν το 1800)

Καλύπτει μουσικές εκδόσεις από το 1500 μέχρι το 1800, συμπεριλαμβανομένων και εκδόσεων μετά το 1800 από συνθέτες των οποίων η κύρια παραγωγή τους ήταν πριν το χρονικό αυτό σημείο.⁶

RISM A/II: Musikhandschriften nach 1600 (Μουσικά χειρόγραφα μετά το 1600)

Μολονότι ο κύριος κορμός του RISM A/II αφορά την περίοδο 1600-1850, πλέον περιλαμβάνει μουσικά χειρόγραφα και της σύγχρονης εποχής. Σε αντίθεση με τους υπόλοιπους τόμους, το RISM A/II ήταν από την αρχή διαθέσιμο ηλεκτρονικά (αρχικά σε CD-ROM).

RISM B: Ευρετηρίαση συλλογών και θεωρητικών συγγραμμάτων

Η σειρά B του RISM περιλαμβάνει ευρετήρια συλλογών και θεωρητικών συγγραμμάτων, με έμφαση στην περίοδο μέχρι το 1800. Για μία περιγραφή των τόμων της σειράς B συνίσταται η επίσκεψη της σχετικής ιστοσελίδας: <https://rism.info/publications.html#series-b-bibliographies-organized-by-topic>.

⁴ Για μνημεία που αφορούν χειρόγραφα αντιγραφών και facsimiles της Ορθόδοξης λειτουργικής μουσικής χρησιμοποιείται ο ταξινομικός αριθμός M 2156.

⁵ Επιλογές έργων για συγκεκριμένο μουσικό όργανο ταξινομούνται με τον αντίστοιχο αριθμό του οργάνου, π.χ. M 6 για εκκλησιαστικό όργανο.

⁶ Για παράδειγμα, εκδόσεις του Ludwig van Beethoven (1770-1827) δεν συμπεριλαμβάνονται στο RISM A/I.

Σήμερα, μεγάλο κομμάτι του RISM είναι διαθέσιμο μέσα από τον **ηλεκτρονικό** του **κατάλογο**: <https://opac.rism.info/>. Ο κατάλογος περιλαμβάνει τις σειρές A/I, A/II και τις περιόδους 1501-1550, 1601-1650 και (μεγαλύτερο μέρος της περιόδου) 1651-1690 της σειράς B/I. Οι ηλεκτρονικές εγγραφές είναι διαθέσιμες και ως ανοιχτά δεδομένα (MARCXML και RDF), ενώ δίνεται και η δυνατότητα χρήσης SPARQL τελικού σημείου (SPARQL endpoint): <https://opac.rism.info/main-menu-/kachelmenu/data>.

II. Λοιπά ευρετήρια μουσικών χειρογράφων και πρώτων εκδόσεων

Ενδεικτικά έντυπα ευρετήρια

Διεθνή:

Call, Jerry, Charles Hamm, and Herbert Kellman. *Census-catalogue of Manuscript Sources of Polyphonic Music, 1400-1550*. Neuhausen: American Institute of Musicology/Hänssler-Verlag, 1979.
Schnapper, Edith B. *The British Union-catalogue of Early Music Before the Year 1801: a Record of the Holdings of Over One Hundred Libraries Throughout the British Isles*. London: Butterworths Scientific Publications, 1957.

Ελλάδα:

Richard, Marcel, and Jean M. Olivier. *Répertoire des Bibliothèques et des Catalogues de Manuscrits Grecs*. Turnhout: Brepols, 1995.

Touliatos, Diane. *A Descriptive Catalogue of the Musical Manuscript Collection of the National Library of Greece: Byzantine Chant and Other Music Repertory Recovered*. Surrey, England: Ashgate, 2010.

Τὰ Χειρόγραφα Βυζαντινῆς Μουσικῆς. Ἀθήναι: Ἰδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, 1975.

Ηλεκτρονικές πηγές

DIAMM (the Digital Image Archive of Medieval Music)

<https://www.diamm.ac.uk/>

Το DIAMM είναι επί του παρόντος ο πιο ολοκληρωμένος ιστότοπος σχετικά με χειρόγραφα πολυφωνικής μουσικής έως και περίπου το 1600. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται σε πηγές της αγγλικής πολυφωνικής μουσικής.

Digital Resources for Musicology: 1. Digitized Music Manuscripts

<https://drm.ccarh.org/>

Μία συλλογή από ψηφιακά αποθετήρια μουσικών χειρογράφων, ταξινομημένα ανά συνθέτη, συλλογή και ρεπερτόριο. Τους ηλεκτρονικούς συνδέσμους συνοδεύουν σύντομοι σχολιασμοί.

Music Treasures Consortium (Library of Congress)

<https://www.loc.gov/collections/music-treasures-consortium/>

Το Music Treasures Consortium είναι ένας συνασπισμός βιβλιοθηκών, που έχουν στην κατοχή τους μοναδικά μουσικά τεκμήρια, όπως χειρόγραφα και πρώτες εκδόσεις. Η Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου φιλοξενεί τον ιστότοπο της κοινοπραξίας, παρέχοντας βιβλιογραφικές πληροφορίες και παραπέμποντας τον χρήστη στις ψηφιοποιημένες πηγές της εκάστοτε βιβλιοθήκης.

Κείμενο / Έρευνα:

Ηλίας Κυριαζής, Έφορος GLAM Δεδομένων / Deutsche Nationalbibliothek

Φωτογραφία εξώφυλλου: Book shelves in the Royal Library, Copenhagen / Marten Bjork

Εκδοτική επιμέλεια: Ηλίας Κυριαζής

Στην επιλογή βιβλιογραφικών παραπομπών συνέβαλαν και οι: Ίριγκαρτ Λερχ-Καλαβρυτινού, Αρσινόη Ιωαννίδου.